

Anlaşılması Güç Bir Yazar George Meredith

Erol BARUT*

ÖZET

George Meredith Viktorya Dönemi İngiltere'sinde romancı, şair ve deneme yazarı olarak önemli edebi şahsiyetlerinden biridir. Zengin sınıfı konu alan hicvedici romanlar sınıfı yazmıştır. Romanları arasında "Beaucamp'ın Meslek Hayatı" (Beaucamp's Career) (1876), "Bencil" (The Egoist) (1879) ve "Diana of the Crossways" (1885) bulunmaktadır. Şiir türünde diğer yapıtları; some formunda yazılmış "Modern Aşk" (Modern Love) (1862) ve "Yaşama Sevinci Üstüne Şiirler ve lirik Şarkılar" içerir. Ayrıca, "Komedi ve Güldürme Sanatı Üstüne" adlı eleştiri türünde bir yapıtı vardır.

George Meredith, önemi günümüzde yavaş yavaş daha iyi anlaşılmakta olan yazarlardan biridir. Güçlü ve yer yer anlaşılması güç bir biçemi vardır. Meredith insanın iç dünyasını büyük bir ustalıkla çözümler. Bu çalışmada onun hakkında bilgi vereceğim.

SUMMARY

George Meredith (1828 - 1909) is one of the major literary figures of Victorian England as a novelist, poet and essayist. He wrote satirical novels of the upper classes. His novels include "Beaucamp's Career" (1876), "The Egoist" (1879) and "Diana of the Crossways" (1885). His poetry includes the long narrative sequence "Modern Love" (1862) and "Poems and Lyrics of the Joy of Earth" (1883). He also has another work entitled "On the idea of Comedy and the Comic Spirit".

George Meredith is one of the writers whose importance has been revealed in our age. He has a style which is subtle and difficult to be understood now and then. He has a flair for analysing inner world of human beings. Now I am going to give an account of this writer in this study.

* Yrd. Doç. Dr.: Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

GİRİŞ

Ondokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinde dünyaya gelen George Meredith'in gerek şiir gerekse roman alanında yapıtları aynı yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkmakla birlikte, bunlar yirminci yüzyılın ilk yarısında hak ettiği ilgiyi ve değeri görmemiştir. Ancak, son yıllarda önemi daha iyi anlaşılmaya başlanmıştır.

Meredith değişik tepkiler alan bir yazardır. Romana biçim yönünden diğer yazarlardan daha çok şey verdiği ve yenilikçi olduğu için devrinin aydın gençlerinin ilahı idi. Örneğin, çağdaşı Oscar Wilde onun romana felsefeyi getirdiğini söyleyerek, kişilerin sadece yaşamadığını, fakat düşüncede de yaşadığını ileri sürer¹. Ancak 1920'lerde Virginia Woolf George Meredith'i biçem bağlamında ele alır ve onun sözcükleri veya bir sözü gerçek anlamı dışında kullanmasının kimi zaman okuyucunun kafasını karıştırdığını kimi zaman da okuyuncuyu tam bir çıkmaza soktuğunu ileri sürer; eleştirmen F. R. Leavis ise onun biçimini sıradışı ancak frapan olarak tanımlar². Amerikalı şair Ezra Pound ise daha ileri giderek 'Meredith ancak pis bir kokudur' der³.

Hiç kuşkusuz bunlar aşırıya kaçan tepkilerdir. George Meredith öyküye yeni bir çeşmi katan, izlenimsel boyut kazandıran bir yazardır. Bu nedenle de çağımızdaki Virginia Woolf, James Joyce veya D. H. Lawrence gibi İngiliz romanında seçkin yeri olan kişiliktir.

BİÇEMİ VE FELSEFESİ

George Meredith'in edebiyat tarihçilerince ihmal edilmesinin en önemli nedeni gene kendisidir; romanlarının ilk bölümlerini algılama gücü zayıf okuyucuların fazla oyalanmadan romanlarını bırakmaları için kasıtlı olarak zor tutmuştur. Meredith birçok şeyin okuyucu tarafından çözülmesini bekler, bir yerde okuyucu bu yöne itilir. Ancak bu durum sadece düşünce özrümlerinin değil diğerlerinin de onu ihmal etmelerine neden olmuştur. George Meredith sözcüklerle oynamayı sever. Toplum eleştirirken seçtiği sözcükler gerçek anlamları dışında kullanılmıştır. Meredith sözcükleri sıradan anlamlarından farklı, eksilteli ve eğlendirici bir şekilde kullanır. Bu konudaki yeteneği tartışılmaz. Bu da kendine özgü zor anlaşılır bir biçemi ortaya çıkarmıştır. Bu özelliği çoğu kez romanların içeriğini karmaşık hale getirir. Hatta kimi zaman onların anlaşılmasını olanaksızlaştırır. Bu durumu son romanlarında daha net olarak gözlemlemekteyiz. Bunun dışında, genel bir tanım ortaya koymak olası olmamakla birlikte, kimi zaman olayların birbirinin içine girmesi, kimi zaman çok sayıda karakterlerle karşılaşmamız ve kimi zaman da olayların abartılı bir biçimde yansıtılması romanlarını güç anlaşılır duruma getiren öğelerdir. Meredith için roman salt öykü

¹ Ellman, Richard, "A Collection of Critical Essays" New York, 1969

² Fletcher, Ian, "Meredith Now", London, 1971

³ Kelvin, N. "A Troubled Eden, Nature and Society in the Works of Georte Meredith" Edinborough, 1961

anlatmadan çok daha ötedir. Romanlarında ilk bakışta kolayca anlaşılmayan bir ustalık bulunmaktadır. Zaman içinde okuyucular romanların gerisindeki felsefeyi anlarlar. Birbirinin içine girmiş zor anlaşılır bir dilin farkına varırlar: Bu George Meredith'in yazım biçimidir.

George Meredith insanın ruhunda bencilik bulunduğuna inanır. Bu tüm bencillik benliğini o denli sarar ki insanı hayvani davranışlara iter. Örneğin, "Bencil" romanında baş kahraman Sir Willoughby Patterne aşırı bencilliği nedeniyle evlilik emellerini gerçekleştiremez. Meredith yaşadığı çağda insanın hayvani doğasını yenmenin kolay olmadığını vurgulamaya çalışır.

Duygusalılık ve hayvani dürtüler insanın yaşamını olumsuz etkiler, özlenen bir biçimde veya yazarın tanımıyla 'sağduyuyla' hareket etmesini önler. Meredith'e göre her ferdin yaşamındaki görevi bencilliğini aşmasıdır. Ancak bu kolay değildir. Meredith'in kendisi de babasının donanmada terzi olduğunu saklayarak, bencilliğin bir türünü ortaya koymuştur. Bu durumdan pişmanlık duyduğunu ve kendisini suçladığını daha sonra açıklamıştır. Yaradılışında var olan bu duygunun tutsağıdır. Durum böyle olunca da kendi bencil arzuları diğer kişilerinki ile bir çatışma içindedir. İnsanlık sevgisini geliştirmek bu mücadeledeki başarıyla doğru orantılıdır. Bencilliği denetim altında tuttuğumuz oranda insanlığa katkıda bulunuruz⁴. Meredith'in 'Bencil' adını taşıyan romanının başlığının çağrıştırdığı gibi, esas konu bencilliktir.

Gelecek yaşama inanmayan George Meredith, yaşamdaki sorunların yaşarken bulunması gerektiğine inanır. Meredith'e göre yaşamak değer vermek ve olaylara serin kanlı ve yansız yaklaşmaktır. Bu bağlamda insanların zayıflıkları olmakla birlikte Meredith bu konuda son derece iyimserdir. İnsan yeryüzünün büyük rizikosudur. Ancak, kan beyin ve ruh, üçü bir araya gelirse gerçek mutluluk elde, edilir. Yaşam tüm acılarına, üzüntü ve düş kırıklığına karşın dolu dolu yaşanmalı. Genellikle şiirlerinde karşılaştığımız bu felsefede stoizm açık seçik gözükür. Meredith birbirlerine artık sevgisi kalmayan bir karı kocanın sıkıntılarını dile getiren alışılmışın dışında ve kendi evliliğinin gerginliğini dramatize eden 'Modern Love' başlıklı bir dizi sone yazmıştır. Yazar, 1849'da ünlü romancı Thomas Love Peacock'un kızıyla evlendi, bir oğlu oldu. Ancak Meredith'in karısı bir ressama kaçtı ve üç yıl sonra ölümü Meredith'i derinden etkiledi. 'Modern Love'da da yaşamının bu kötü izlerini dile getirir. Bu yapıtta trajedi ile sonuçlanan mutsuz bir evliliğin seyir defterini görmekteyiz.

Yapıtlarında istemleriyle en uygar kişiler de bile bulunan hayvani arzuların çatışması irdelenmektedir. Çoğu kez bu çatışma güldürü ağırlıklı, ustaca seçilmiş sözcüklerle ifade edilir. İnsanların tutkuları tüm çarpıklıkları ile gözler önüne serilir. Bu davranışlar insanı kimi zaman komik duruma düşürür. George Meredith'in komediye bakışı da burada başlar. İnsanın vücudu, aklı ve herşeyden öte gönlü özlem duyulan yaşam biçiminde kişiye ihanet eder, başkaldırır. Duygusalılığı neden olduğu aşırı, samimi olmayan duygular sonucunda insanın kalbi güvenilmezdir. Bu yaklaşımıyla Meredith'e ondokuzuncu yüzyıl Richardson'ı denilmekte, ancak Richardson'dan daha ince bir zekaya sahip olduğu da

⁴ Yarker, Patrick. 'Meredith, Hardy and Gissing' in "The Victorians" ed. Arthur Pollard, London, 1970

vurgulanmaktadır⁵. Bu filozofik yaklaşımla, Meredith 'Richard Feverel', 'Evan Harrington' ve 'Harry Richmond' başlıklı romalarının üçünde genç bir adamın gelişiminde en biçimlendirici yılların çözümlemesini yapar. Duygusallık üzerinde durması sonucunda daha sonraki dönemlerde kadını öykülerinde ana karakter konumuna getirmiştir. Kadınlara karşı yaklaşımı geleneksel Viktorya dönemindekinden farklıdır; kadın kendi kişiliğini acımasız erkeklere karşı korumak, daha akıllı olmak durumundadır. Viktorya dönemi düşünce biçimine soğuk bakışının gerisinde de kadına yaklaşımı yatmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki çatışmanın farkındadır. 'Rhoda Fleming' (1865), 'Vittoria' (1867), ve 'Diana of the Crossways' (1885) romanlarında birbirleriyle benzerlikleri olmayan olayların varlığını görüyoruz.

Meredith'in ilk düzyazıları 'Shagpat'ın Traş'ı' (The Shaving of Shagpat) (1856) ve 'Farina' (1857)'yı ilk romanı 'Richard Feverel'in Ölüm Sınavı' (The Ordeal of richard Feverel) izledi. 'The Shaving of Shagpat' 'Binbir Gece Masalları'ndan esinlenerek yazılmıştır. Bu yapıtta kahraman erkeklığe adım atmak için kendi doğasında bulunan bencilliğini ve kibrini yenmek durumundadır. Aynı zamanda dünyanın yanıltıcı zenginliklerini elinde bulunduran gaddar hükümdarı simgeleyen Shagpat'ı yenmesi beklenir. "Richard Feverel'in Ölüm Sınavı" romanında kahramanın babası Sir Austen Feverel oğlu Richard'ı cinsel yönden cahil yetiştirir. Bunun sonucunda Richard yaşamı boyunca ızdırap çeker ve his yaşantısı kalmaz. Burada Meredith saplantısal bencilliğin portresini çizer. Roman karakterlerin seslerini taklit eden alaycı anlatım tekniğiyle okuyucuları şaşırtmıştır. Meredith en iyi yapıtı olarak lanse ettiği 'Beauchamp's Career' deneyimleri sonucu radikal görüşleri yumuşayan bir politikacıyı anlatır. Bununla birlikte, günümüz eleştirmenleri genellikle 'The Egoist' (1879) adlı romanın onun şaheseri olduğu görüşünde birleşirler. "Diana of the Crossways" (1885) romanı gerici bir toplumda hemcinsleri için özgürlük mücadelesi veren bir kadını anlatır.

EN İYİ YAPITI: 'BENCİL' ROMANI

George Meredith'in ses getiren bir çok romanı olmakla birlikte hiç kuşku yok ki 'Bencil' başlıklı romanı yazarın tüm özelliklerinin doruk noktasına ulaştığı yapıtıdır. Bu romandaki baş kahraman Sir Willoughby Patterne'de yazarın tüm yapıtlarında ortaya koyduğu tiplerin özünün özüdür. Kendini beğenmiş bir toprak sahibi olan Sir Willoughby kendisiyle bağlantısı olan kadınları kullanma girişiminde bulunur. Ancak sonunda Clara Middleton bu oyunu bozar.

'Bencil' romanında tüm olayların merkezinde Sir Willoughby Patterne bulunur. Romanda olaylar dizisi oldukça yalındır. Patterne anne ve iki teyzesinin aşırı sevgisiyle yetişen genç, yakışıklı ve zengin birisidir. Bu özellikleriyle çevresinin ilgi odağıdır. Bu durumun farkında olan Sir Willoughby, yoksul komşusunun akıllı ve güzel kızı, Lactitia Dale/in ona olan tutkusuna ilgisiz kalır. Güzel ancak hoppa Constantia Durham ile nişanlanır. Constantia Durham bir yüzbaşıya kaçması Latitia Dale'in bir umut yaratsa da, Sir Willoughby zengin ve

⁵ Brach, J. W. 'The Comic Spirit in George Meredith. An Interpretation', New York, 1987

eğlenceye düşkün bir doktorun kızı olan Clara Middleton'a evlenme teklifinde bulunur. Ancak Clara Middleton, Sir Willoughby'nin doymaz istemlerine fazla dayanmaz. Sir Willoughby'nin kendisine takındığı tutumu haksız ve kaba bulur. Sir Willoughby kadın onurunu bilmeyen, kadın haklarını tanımlayan bir tiptir. Ummadığı bir biçimde Clara'dan aldığı tepki üzerine Laetitia'ya yaklaşır. Ne var ki, bu yakınlaşmanın gerisinde de gerçek sevgi bulunmamaktadır. Laetitia da Sir Willoughby'nin çıkar ilişkisini anlayınca, yaşadığı kedi-fare oyununu, Sir Willoughby'i reddederek bozar.

'Bencil' romanında konu basit gözükse de George Meredith ele aldığı kahramanların iç dünyalarını çözümleyerek ahlak dersi vermektedir. Özellikle kadın karakterleri Meredith'in yaşadığı dönemdeki çoğu romanlarda olduğu gibi salt et ve kemiğin çok ötelinde bir kimlikte görüyoruz. Laetitia'nın eriştiği olgunluk kadının bir piyon ya da kukla olmadığını göstermiştir. Kadının da yargılama gücü olduğunu kanıtlamıştır. Aynı şekilde Clara Middleton karşılaştığı olayların bilinçli bir şekilde akıl süzgecinden geçirerek değerlendirmiştir. Sir Willoughby ise bencil duygularıyla romana adını vermiş ve bencil duyguların sorgulanmasına aracı olmuştur. Meredith Sir Willoughby'nin saplantılarının mercek altına yatırmıştır. Bu yönüyle Sigmund Freud, Meredith'i tüm İngiliz romancıların belki de en güçlü psikoloğu olarak ilan etmiştir⁶.

'Bencil' romanında Meredith tüm gücünü diyaloglara verir. Romancı, betimlemeleri en aza indirerek ve mümkün olduğu kadar çok diyalog kullanarak dramaya yaklaşır. 'Bencil' bir oyunda olması gereken sayıda diyalog içerir⁷. Bu romana Restorasyon dönemi güldürüsünü görmekteyiz. Kayınpediri ünlü yazar Thomas Love Peacock (1785-1866) ona eğlendirici diyalogu nasıl kullanacağını öğretmişti.

REFERENCES

1. BRACH, J. W. 'The Comic Spirit in George Meredith. An Interpretation', New York, 1987.
2. ELLMAN, Richard, "A Collection of Critical Essays" New York, 1969.
3. FLETCHER, Ian, "Meredith Now", London, 1971.
4. GILBERT, Phelps "An Introduction to 50 British Novels 1600-1900" Pan Literature Guides", London, 1979.
5. KELVIN, N. 'A Troubled Eden, Nature and Society in the Works of George Meredith, Edinborough, 1961
6. LINDSAY, Jack. 'George Meredith, His Life and Work' 1976.
7. YARKER, Patrick. 'Meredith, Hardy and Gissing'in 'The Victorians'ed. Arthur Pollard, London, 1970

⁶ Gilbert, Phelps "An Introduction to 50 British Novels 1600-1900" Pan Literature Guides", London, 1979.

⁷ Lindsay, Jack. 'George Meredith, His Life and Work' London, 1976.